

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за лютий 2025 року

Зміст

1. Спори, що виникають із питань захисту права власності	7
1.1. Усі власники квартир та нежитлових приміщень у багатоквартирному будинку є співвласниками спільного майна, що включає приміщення загального користування (у тому числі допоміжні), несучі конструкції, інженерні мережі та прибудинкову територію. Незалежно від того, хто здійснив самовільну реконструкцію, відповідач як новий власник квартири відповідає за усунення порушення прав співвласників, адже він має всі права та обов'язки, які мав попередній власник.....	7
2. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів.....	8
2.1. Фізична або юридична особа набуває статусу довірителя ФФБ лише після передачі коштів управителю та укладення відповідного договору. Видача свідоцтва про участь у ФФБ та укладення договору про відступлення майнових прав не є підтвердженням внесення позивачем коштів на фінансування об'єкта інвестування відповідно до умов договору про участь у ФФБ	8
2.2. Сам по собі факт пошкодження лічильника без встановлення викривлення обліку спожитого газу не є підставою для покладення відповідальності на споживача. Відсутність доказів, що газ споживався без належного обліку, виключає можливість донарахування обсягів спожитого газу.....	9
2.3. Договір міни частки квартири на ноутбук без будь-яких унікальних характеристик, які обумовлювали б зацікавленість відповідача в отриманні саме такого ноутбука, укладений зі значною доплатою, що дорівнює 96 % вартості обмінюваної частки квартири, є удаваним правочином та порушує переважне право другого співвласника квартири перед іншими особами щодо купівлі частки такої квартири.....	10
2.4. Зобов'язання, які забезпечені предметом іпотеки – земельною ділянкою з цільовим призначенням для ведення садівництва, не підлягають обов'язковій реструктуризації.....	12
2.5. Кредитодавець, який реалізував своє право на отримання визначеної судом заборгованості, пред'явивши свої вимоги у справі про банкрутство	

боржника – ФОП, та отримав певну частину заборгованості в процесі банкрутства, не може захистити свої права та інтереси в таких правовідносинах на підставі ч. 2 ст. 625 ЦК України щодо нарахування відсотків на залишок заборгованості, оскільки залишок присуджених судовим рішенням коштів за кредитним договором вважається погашеним, що ґрунтується на положенні ст. 45 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»..... 13

2.6. Укладення договору купівлі-продажу, коли від імені продавця діє його представник, а покупцем є родич цього представника, саме по собі не свідчить про наявність зловмисної домовленості між представником і покупцем або про умисел представника на укладення договору всупереч інтересам продавця. Відсутність грошових коштів, які продавець повинен був отримати за договором, не є підставою для визнання цього договору недійсним, оскільки невиконання або неналежне виконання зобов'язань за договором не є автоматичним підґрунтям для його оспорування чи визнання недійсним 15

2.7. Договір дарування не має ознак фраздаторності у випадку, коли боржник володіє іншим майном, яке дозволяє йому виконати зобов'язання перед кредитором, що забезпечує повний захист прав кредитора на погашення боргу..... 16

3. Спори, що виникають із трудових правовідносин..... 17

3.1. Невжиття керівником освітнього закладу достатніх заходів для організації роботи щодо своєчасного наповнення офіційного вебсайту ліцею інформацією, яка стосується діяльності ліцею, а саме неоприлюднення статуту закладу, свідчить про неналежне виконання директором своїх посадових обов'язків і правомірність застосування роботодавцем дисциплінарного стягнення щодо директора у вигляді догани 17

3.2. Звільнення з підстави втрати довір'я може вважатися обґрунтованим, якщо працівник, який безпосередньо обслуговує грошові або товарні цінності, вчинив умисно або необережно такі дії, які дають власнику або уповноваженому ним органу підстави для втрати до нього довір'я. Основне коло працівників, які безпосередньо обслуговують грошові та товарні цінності, – це особи, які, зокрема, одержують їх під звіт 19

- 3.3. Керівники державних і комунальних закладів загальної середньої освіти починаючи з 07 лютого 2023 року зобов'язані укласти з педагогічними працівниками, яким виплачується пенсія за віком, безстроковий трудовий договір, оскільки норма, яка передбачала роботу таких працівників за строковим трудовим договором, втратила чинність відповідно до Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-5/2020 (118/20). Звільнення таких працівників після цієї дати у зв'язку із закінченням строку дії трудового договору є незаконним..... 20
- 4. Спори, що виникають із сімейних правовідносин 21**
- 4.1. Свідоме ухилення батьком від виконання батьківських обов'язків щодо виховання дочки, заяви останнього про позбавлення його батьківських прав, адаптованість дитини до відносин у сім'ї з новим чоловіком матері, свідчать про обґрунтоване позбавлення батьківських прав батька щодо його малолітньої дитини..... 21
- 4.2. Додаткова винагорода, яка виплачується в період дії воєнного стану, входить до структури грошового забезпечення поліцейських і не є одноразовим нерегулярним видом грошового забезпечення, а тому вона належить до видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів..... 23
- 4.3. Регуляторна угода, укладена за взаємною згодою сторін під час розірвання шлюбу та схвалена іноземним судом поза межами спірної процедури, за своєю правовою сутністю є угодою про утримання, яка відповідно до застережень, зроблених Україною під час ратифікації Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання, може не визнаватися та не виконуватися на території України... 24
- 5. Спори, що виникають із спадкових правовідносин 25**
- 5.1. Непідписання заповіту заповідачем свідчить про нікчемність такого заповіту, що виключає можливість визнання його недійсним..... 25
- 5.2. Законом не передбачено оспорення заповіту одним із заповідачів за спільним заповітом подружжя навіть у разі розпорядження в такому заповіті особистим майном одного з подружжя. У випадку розпорядження в спільному заповіті подружжя особистим майном одного з подружжя

заповіт у цій частині втрачає чинність і таке майно підлягає спадкуванню за законом.....	26
5.3. Повнолітній студент денної форми навчання не є повнолітньою непрацездатною дитиною спадкодавця в розумінні ч. 1 ст. 1241 ЦК України, а отже не є суб'єктом права на обов'язкову частку у спадщині	28
5.4. Обов'язковою умовою для залучення міської ради до участі у справі як правонаступника позивача є наявність судового рішення про визнання відумерлою спадщини, що відкрилася після смерті позивача, передумовою для ухвалення якого стала наявність у позивача майна в межах території відповідної громади і відсутність інших спадкоємців.....	29
6. Справи у спорах, пов'язаних із застосуванням Закону України «Про захист прав споживачів»	31
6.1. Дії банку щодо встановлення клієнту високого рівня ризику легалізації (відмивання) доходів та розірвання ділових відносин є правомірними, якщо клієнт порушив банківське законодавство, зокрема використав рахунок фізичної особи для здійснення підприємницької діяльності	31
7. Застосування норм процесуального права	33
7.1. У разі якщо після відкриття провадження у справі суд встановить, що позивач не усунув недоліки позовної заяви в установлений строк, застосовується норма ч. 13 ст. 187 ЦПК України, згідно з якою позовну заяву слід залишити без розгляду.....	33
7.2. Заява адвоката, подана електронною поштою з використанням електронного цифрового підпису, а не через підсистему «Електронний суд», підлягає поверненню без розгляду, оскільки такий спосіб звернення не передбачений процесуальним законодавством	34
7.3. Підпис особи, яка звертається з процесуальним документом до суду, підсумовує викладене вище за текстом, що тим самим унаочнює погодження з усім тим, що в ньому наведено. Таким чином, належним виконанням вимог процесуального закону щодо підписання письмового документа є здійснення особою підпису після викладення основного тексту цього документа	35

7.4. Процесуальне рішення суду про зупинення провадження у справі у зв'язку з наданням сторонам строку для примирення оформлюється одним процесуальним актом – ухвалою, а тому не може розглядатися як два самостійних процесуальних акти – окремо щодо надання сторонам строку для примирення і щодо зупинення провадження у справі 36

7.5. Передчасне завершення розгляду справи за відсутності представників сторін, які не з'явилися до суду через оголошення сигналу «Повітряна тривога», порушує принципи всебічності, повноти та справедливості судового розгляду і свідчить про неналежне виконання судом обов'язку щодо забезпечення реалізації процесуальних прав учасників справи..... 37

8. Спори щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС..... 38

8.1. Звернення стягнення та накладення арешту на заробітну плату понад встановлені законом розміри заборонено, а в разі накладення арешту він підлягає зняттю. Процес зняття арешту здійснюється виконавцем відповідно до ч. 4 ст. 59 Закону України «Про виконавче провадження», зокрема на підставі повідомлення боржника. Залишення арешту на кошти, які становлять заробітну плату, та звернення стягнення на ці кошти порушує конституційне право боржника на отримання винагороди за працю, оскільки унеможливорює отримання ним заробітної плати як єдиного джерела доходу .. 38

1. Спори, що виникають із питань захисту права власності

1.1. Усі власники квартир та нежитлових приміщень у багатоквартирному будинку є співвласниками спільного майна, що включає приміщення загального користування (у тому числі допоміжні), несучі конструкції, інженерні мережі та прибудинкову територію. Незалежно від того, хто здійснив самовільну реконструкцію, відповідач як новий власник квартири відповідає за усунення порушення прав співвласників, адже він має всі права та обов'язки, які мав попередній власник

05 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про усунення перешкод у користуванні власністю шляхом демонтажу самовільно збудованої стіни у загальному коридорі (тамбурі)

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що перешкоди у користуванні частиною загального коридору виникли через незаконну реконструкцію, яку здійснив попередній власник квартири відповідача, що полягала у приєднанні частини коридору загального користування, що ускладнило відкривання дверей до квартири позивача.

Рішенням районного суду позов задоволено з тих підстав, що дії попереднього власника створили перешкоди у користуванні майном, а нинішній власник (відповідач) відповідає за їх усунення відповідно до ст. 391 ЦК України.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано, у задоволенні позову відмовлено. Рішення апеляційного суду мотивовано тим, що відповідач не здійснював незаконних будівельних робіт, а придбав квартиру з уже існуючою стіною, збудованою попереднім власником. Крім того, відповідач не перешкоджав позивачу демонтувати цю стіну самостійно.

Верховний Суд не погодився з рішеннями апеляційного суду, постанову суду апеляційної інстанції скасував, рішення суду першої інстанції залишив в силі, з огляду на таке.

Усі власники квартир та нежитлових приміщень у багатоквартирному будинку є співвласниками на праві спільної сумісної власності спільного майна багатоквартирного будинку (ст. 382 ЦК України).

На допоміжні приміщення багатоквартирного будинку поширюється правовий режим як спільної сумісної, так і спільної часткової власності, який передбачає особливий порядок здійснення правомочностей власника щодо володіння, користування і розпорядження. При цьому в законодавчому порядку не виокремлюються суб'єкти права спільної власності залежно від підстав набуття права власності на квартиру.

Право власника розпоряджатися своїм майном закріплено в ст. ст. 317, 319 ЦК України.

Апеляційний суд не врахував, що новий власник несе всі права та обов'язки, які мав попередній власник. Незалежно від того, хто здійснив самовільну реконструкцію, відповідач як новий власник відповідає за усунення порушення прав співвласників.

Суд першої інстанції обґрунтовано застосував ст. 391 ЦК України та захистив право позивача на вільне користування спільним майном.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 лютого 2025 року у справі № 523/6665/22 (провадження № 61-10349св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125063412>.

2. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів

2.1. Фізична або юридична особа набуває статусу довірителя ФФБ лише після передачі коштів управителю та укладення відповідного договору. Видача свідоцтва про участь у ФФБ та укладення договору про відступлення майнових прав не є підтвердженням внесення позивачем коштів на фінансування об'єкта інвестування відповідно до умов договору про участь у ФФБ

05 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ТОВ «Фінансова компанія «Житло-Капітал» про визнання незаконним відкріплення від об'єкта інвестування.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що між ним (довіритель) і ТОВ «ФК «Житло-Капітал» (управитель) було укладено договір про участь у ФФБ, на виконання вимог якого він передав управителю грошові кошти та сплатив вартість послуг. Після чого управитель видав позивачу свідоцтво про участь у ФФБ та закріпив квартиру у ЖК «GENESIS». Того ж дня сторони підписали договір про відступлення майнових прав. Однак пізніше управитель повідомив позивача про відкріплення його від об'єкта інвестування через нібито невиконання ним умов договору та відсутність підтвердження надходження коштів. Управитель заявив, що видача свідоцтва та договір відступлення були помилковими та попросив повернути документи. Позивач заперечує порушення та стверджує, що виконав умови договору належним чином.

Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, у задоволенні позову відмовив, зазначаючи про те, що позивач не довів факту сплати вартості об'єкта інвестування, що підтверджує помилковість видачі свідоцтва про участь у ФФБ та укладення договору про відступлення майнових прав.

Верховний Суд погодився з висновками судів з огляду на таке.

Спеціальним законом, що регулює залучення коштів для фінансування будівництва та управління цими коштами, є Закон України № 978-IV «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю», згідно з яким Управитель ФФБ розробляє Правила ФФБ, що визначають порядок участі, закріплення об'єкта інвестування та інші умови.

Згідно з п. п. 6.2, 6.3 Правил ФФБ виду А, Житловий комплекс «GENESIS», внесення довірителем готівкових коштів до ФФБ можливо виключно шляхом їх переказу на рахунок ФФБ через банківську та/або фінансову установу. Датою внесення коштів до ФФБ вважається дата фактичного надходження коштів на рахунок ФФБ, що підтверджується відповідною банківською випискою по рахунку ФФБ, які позивач не надав до суду. Факт видачі свідоцтва чи укладення договору відступлення не є доказами надходження коштів за об'єкт інвестування на рахунок ФФБ.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 лютого 2025 року у справі № 760/20082/21 (провадження № 61-11378св23) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125099013>.

2.2. Сам по собі факт пошкодження лічильника без встановлення викривлення обліку спожитого газу не є підставою для покладення відповідальності на споживача. Відсутність доказів, що газ споживався без належного обліку, виключає можливість донарахування обсягів спожитого газу

05 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Львівгаз» (далі – АТ «Львівгаз») про захист прав споживача.

Споживач оскаржила до суду рішення АТ «Львівгаз» про донарахування обсягів природного газу через несанкціоноване втручання в роботу лічильника газу на суму 174 168,80 грн, мотивуючи тим, що протягом дії договірних відносин вона належним чином виконувала свої зобов'язання та вчасно проводила розрахунок за спожитий газ, в роботу лічильника не втручалася, а пошкодження виникло після повернення пристрою з повірки у 2009 році.

АТ «Львівгаз» подало зустрічний позов про стягнення донарахованої суми, посилаючись на акт про порушення від 30 травня 2022 року та акт експертизи лічильника газу від 02 червня 2022 року, яким встановлено факт втручання в роботу лічильника газу.

Суд першої інстанції позов задовольнив, у задоволенні зустрічного позову відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що пошкодження лічильника саме по собі не

підтверджує факт несанкціонованого втручання чи споживання необлікованого газу. Відсутні всі складові правопорушення, необхідні для висновку про наявність несанкціонованого втручання споживача у роботу ЗВТ/лічильника газу та настання негативних наслідків такого втручання, а також через непроведення оператором ГРМ періодичної повірки лічильника газу, що вказує на порушення відповідачем вимог чинного законодавства в частині своєчасності проведення таких повірок.

Апеляційний суд скасував рішення районного суду, ухвалив нове рішення, яким у задоволенні первісного позову відмовив, зустрічний позов задовольнив. Мотивував тим, що споживач не довела неправомірні дії працівників АТ «Львівгаз» при складанні акта про порушення та нарахування вартості необлікованого об'єму та вартості природного газу. АТ «Львівгаз» довело факт несанкціонованого втручання в роботу лічильника.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, рішення суду першої інстанції залишив в силі, вказавши на таке.

Несанкціонованим є втручання в роботу ЗВТ/лічильника газу за наявності факту того, що витрата (споживання) природного газу комерційним вузлом обліку не обліковується (обліковується частково чи з порушенням законодавства), або інші дії, що призводять до викривлення даних обліку природного газу.

Сам факт наявності пошкодження лічильника газу за відсутності інших обов'язкових елементів, а саме витрати (споживання) природного газу комерційним вузлом обліку не обліковуються (обліковуються частково чи з порушенням законодавства) або наявність інших дій, що призводять до викривлення даних обліку природного газу, не свідчить про наявність несанкціонованого втручання споживача у роботу ЗВТ/лічильника газу.

Оскільки у цій справі не встановлено, що у будинку позивача спожитий газ лічильником не обліковувався, тому відсутні підстави для донарахування об'ємів та обсягів природного газу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 лютого 2025 року у справа № 466/4940/22 (провадження № 61-4667св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125162218>.

2.3. Договір міни частки квартири на ноутбук без будь-яких унікальних характеристик, які обумовлювали б зацікавленість відповідача в отриманні саме такого ноутбука, укладений зі значною доплатою, що дорівнює 96 % вартості обмінюваної частки квартири, є удаваним правочином та порушує переважне право другого співвласника квартири перед іншими особами щодо купівлі частки такої квартири

12 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного

провадження касаційні скарги ОСОБА_3 та ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, треті особи: ОСОБА_4, приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу Буглак О. Г., про визнання договору міни удаваним та переведення прав та обов'язків покупця.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилалася на те, що вона разом з ОСОБА_2, ОСОБА_4 були співвласниками спірної квартири, кожному з яких належала 1/3 частка. В кінці вересня 2020 року ОСОБА_2 запропонувала їй та ОСОБА_4 викупити її частку квартири, однак, не направивши жодному співвласнику письмових заяв про наміри обміняти чи продати свою частку квартири, 20 жовтня 2020 року продала її через договір міни ОСОБА_4, отримавши за це ноутбук і доплату. Позивач вважала цей договір є удаваним правочином, вчиненим з метою приховання іншого правочину – договору купівлі-продажу.

Справу суди розглядали неодноразово.

Рішенням суду першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, у задоволенні позову відмовлено через недоведеність заявлених вимог.

Верховний Суд не погодився з постановою апеляційного суду, скасував її, справу передав на новий апеляційний розгляд, зазначивши, що правова природа договору визначається його змістом, а не назвою. Суд повинен оцінювати волю сторін та умови договору для визначення його правових наслідків. Спірний договір схожий на договір міни, але не є таким через прихований намір сторін. У договорі міни оплата товару здійснюється через обмін, а не грошима. Співвласник майна має переважне право на купівлю частки, але не шляхом укладення договору міни.

Апеляційний суд, під час повторного перегляду справи, рішення районного суду скасував, ухвалив нове судове рішення про задоволення позову. Рішення апеляційного суду мотивовано тим, що предметом договору міни є звичайний ноутбук, без будь-яких унікальних характеристик, які б обумовлювали зацікавленість відповідача в отриманні саме такого ноутбука. Спірний договір міни за своєю правовою природою та виходячи з прихованого наміру сторін, які останні мали при його укладенні, є договором купівлі-продажу.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду з огляду на таке.

Договір міни є удаваним правочином, якщо фактично приховує купівлю-продаж, оскільки обидва договори є відплатними, але різняться способом розрахунку (у міни – обмін майном, у купівлі-продажу – гроші) та формою зустрічного задоволення.

Правова природа договору не залежить від його назви, а визначається з огляду на його зміст, тому, оцінюючи відповідність волі сторін та укладеного договору фактичним правовідносинам, суд повинен надати правову оцінку його умовам, правам та обов'язкам сторін для визначення спрямованості як їх дій, так і певних правових наслідків.

У цій справі відповідачка обміняла свою частку квартири на ноутбук (без будь-яких унікальних характеристик) зі значною доплатою різниці вартості майна,

що дорівнює 96 % вартості обмінюваної частки квартири, що фактично надає правочину ознак договору купівлі-продажу.

Відсутність письмової пропозиції іншому співвласнику про купівлю частки квартири за фіксованою ціною порушує його переважне право згідно зі ст. 362 ЦК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 лютого 2025 року у справі № 761/36779/20 (провадження № 61-6072св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125162323>.

2.4. Зобов'язання, які забезпечені предметом іпотеки – земельною ділянкою з цільовим призначенням для ведення садівництва, не підлягають обов'язковій реструктуризації

12 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до акціонерного товариства «Альфа Банк» про захист прав споживача та зобов'язання вчинити дії.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що між ним та банком укладено кредитний договір строком на десять років, зі сплатою визначених умовами договору відсотків. На забезпечення належного виконання кредитного зобов'язання укладено іпотечний договір, предметом якого є земельна ділянка. 17 липня 2015 року банк надіслав вимогу про прострочення виконання кредитного зобов'язання. Позивач звернувся до банку із заявою про реструктуризацію кредиту, проте йому було відмовлено, посилаючись на невідповідність заяви вимогам закону та наявність майна у родичів позичальника. Позивач стверджує, що дружина не є позичальником, тому відмова банку є безпідставною.

Районний суд відмовив у задоволенні позову, посилаючись на те, що позов не відповідає зазначеним у підп. 2 п. 7 розд. IV «Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про споживче кредитування» (далі – Закон № 17347-VIII) критеріям, а його кредитні зобов'язання не підлягають обов'язковій реструктуризації.

Апеляційний суд змінив рішення районного суду, виключивши з мотивувальної частини посилання на те, що частка квартири дружини позивача у праві власності не є перешкодою для проведення реструктуризації. Водночас погодився з висновками районного суду про відмову в задоволенні позову, оскільки земельна ділянка, що є предметом іпотеки, має цільове призначення для ведення садівництва і не відповідає вимогам для реструктуризації відповідно до Закону № 17347-VIII.

Верховний Суд погодився з висновками судів з огляду на таке.

Обов'язковій реструктуризації підлягають зобов'язання, передбачені договором про споживчий кредит, наданий в іноземній валюті, а виконання зобов'язання за договором забезпечено предметом іпотеки згідно зі ст. 5 Закону України «Про іпотеку» у вигляді майна, зокрема земельної ділянки для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка), загальна площа такого нерухомого майна не перевищує для земельної ділянки – площі, визначеної п. «г» ч. 1 ст. 121 ЗК України (підп. 1, 2 п. 7 розд. IV Закону № 1734-VIII).

Цільове призначення земельної ділянки для ведення садівництва не є тотожним цільовому призначенню для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) (ч. 6 ст. 118 та ч. 1 ст. 121 ЗК України).

Оскільки виконання кредитного зобов'язання було забезпечено предметом іпотеки, а саме земельною ділянкою з цільовим призначенням для ведення садівництва, яка не входить до переліку майна, визначеного у підп. 2 п. 7 Розділу IV Закону № 1734-VIII, відсутні правові підстави для проведення обов'язкової реструктуризації кредитних зобов'язань позивача.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 лютого 2025 року у справі № 207/4312/21 (провадження № 61-12642св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125162202>.

2.5. Кредитодавець, який реалізував своє право на отримання визначеної судом заборгованості, пред'явивши свої вимоги у справі про банкрутство боржника – ФОП, та отримав певну частину заборгованості в процесі банкрутства, не може захистити свої права та інтереси в таких правовідносинах на підставі ч. 2 ст. 625 ЦК України щодо нарахування відсотків на залишок заборгованості, оскільки залишок присуджених судовим рішенням коштів за кредитним договором вважається погашеним, що ґрунтується на положенні ст. 45 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»

19 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ПАТ АБ «Укргазбанк» у справі за позовом ПАТ АБ «Укргазбанк» до ОСОБА_1, ОСОБА_2 про стягнення трьох процентів річних.

На обґрунтування заявлених вимог банк посилався на те, що між ПАТ АБ «Укргазбанк» (правонаступник – ПАТ АБ «Укргазбанк») та ОСОБА_1 укладено кредитний договір із забезпеченням виконання зобов'язання договором поруки, укладеним з ОСОБА_2. Внаслідок невиконання боржником умов кредитного договору виникла заборгованість, яка була стягнута солідарно з відповідачів рішенням суду, яке пред'явлено до виконання та виконано частково. Банк, з урахуванням заяви про

збільшення вимог позову, просив суд на підставі ч. 2 ст. 625 ЦК України, стягнути з відповідачів солідарно 3 % річних за три роки перед пред'явленням позову.

Районний суд позов задовольнив частково, мотивуючи тим, що вимога про солідарне стягнення з ОСОБА_2 заборгованості за кредитним договором, включаючи 3 % річних за час невиконання зобов'язань, є обґрунтованою та відповідає умовам договору та закону. Відмовляючи у задоволенні позову до ОСОБА_1 зазначив, що частина кредитної заборгованості стягнена ще в 2014 році. У 2017 році господарський суд визнав вимоги кредиторів до ОСОБА_1 погашеними через відсутність майна банкрута. ПАТ АБ «Укргазбанк» отримало частину боргу. Вважав, що 3 % річних є акцесорними і поділяє долю основного зобов'язання, тому підстав для задоволення позову до ОСОБА_1 немає.

Постановою апеляційного суду заочне рішення районного суду в оскаржуваній частині залишено без змін. Постанову мотивовано тим, що кредитор скористався своїм правом звернення з вимогою до боржника та реалізував своє право на отримання визначеної судом заборгованості, пред'явивши свої вимоги у справі про банкрутство фізичної особи боржника, отримавши певну частину коштів боржника за вказаним кредитним договором в процесі процедури його банкрутства. Решта присуджених судовим рішенням коштів за кредитним договором вважається погашеною згідно з ухвалою господарського суду, у зв'язку із відсутністю майна банкрута.

Верховний Суд погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, зазначивши про таке.

Зобов'язання припиняється частково або у повному обсязі на підставах, встановлених договором або законом (ч. 1 ст. 598 ЦК України).

У цій справі спір стосується не первинного стягнення кредитної заборгованості з боржника, фізичної особи-підприємця, а спір стосується пред'явлення до неї вимог після вирішення справи господарським судом про банкрутство цієї фізичної особи-підприємця. У ході процедури банкрутства ліквідатором частково погашено вимоги кредитора першої черги, а саме ПАТ АБ «Укргазбанк», і господарський суд зазначив, що решта присуджених судовим рішенням коштів за кредитним договором № 109-Ф/07 від 06 червня 2007 року вважається погашеною. Судове рішення ґрунтується на положеннях ч. 5 ст. 45 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (чинного на час спору), згідно з якими вимоги, не задоволені за недостатністю майна, вважаються погашеними.

Оскільки вимоги до позичальника і майнового поручителя ОСОБА_1 вважаються погашеними, то нараховування суми, передбаченої ст. 625 ЦК України, є безпідставним, оскільки немає суми, на яку їх слід нараховувати.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 лютого 2025 року у справі № 490/1331/22 (провадження № 61-14039св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125265216>.

2.6. Укладення договору купівлі-продажу, коли від імені продавця діє його представник, а покупцем є родич цього представника, саме по собі не свідчить про наявність зловмисної домовленості між представником і покупцем або про умисел представника на укладення договору всупереч інтересам продавця. Відсутність грошових коштів, які продавець повинен був отримати за договором, не є підставою для визнання цього договору недійсним, оскільки невиконання або неналежне виконання зобов'язань за договором не є автоматичним підґрунтям для його оспорування чи визнання недійсним

24 лютого 2025 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційні скарги ОСОБА_3 та представника ОСОБА_2 ОСОБА_5 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, третя особа – приватний нотаріус Одеського міського нотаріального округу Левчук О. С., про визнання недійсним договору купівлі-продажу нерухомого майна, застосування наслідків недійсності правочину, встановлення факту, що має юридичне значення, визнання об'єкта незавершеного будівництва об'єктом права спільної сумісної власності з визначенням часток.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилалася на те, що повірена на підставі довіреності від її імені особа здійснила відчуження земельної ділянки на користь своєї матері, грошові кошти від продажу майна позивач не отримувала. Крім того, позивач мала намір відчужити, у тому числі будівлі незавершеного будівництва, що розташовані на спірній земельній ділянці. Вважала, що при укладанні цього правочину існувала зловмисна домовленість, направлена на те, щоб позбавити її та дітей права на земельну ділянку і не завершене будівництвом домоволодіння.

Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, частково задовольнив позов, мотивуючи наявністю підстав для визнання недійсним оспорюваного договору купівлі-продажу та зобов'язання ОСОБА_2 повернути спірну земельну ділянку у власність позивача, оскільки ОСОБА_3 відчужила від імені позивача спірне нерухоме майно з порушенням прав останньої, уклавши оспорюваний правочин не в інтересах довірителя – позивача за ціною, яка не відповідає його ринковій вартості станом на момент вчинення оспорюваного правочину, у той період часу, коли подружні стосунки позивача з цивільним чоловіком, який є сином покупця та рідним братом довірителя, погіршилися.

Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду не погодився з рішеннями судів у частині задоволених вимог, судові рішення в цій частині скасував, у задоволенні позову про визнання недійсним договору купівлі-

продажу нерухомого майна, застосування наслідків недійсності правочину відмовив, вказавши на таке.

Укладення договору купівлі-продажу у ситуації, коли від імені продавця діє представник, а іншою стороною – покупцем є родич представника продавця саме по собі не свідчить, що мала зловмисна домовленість представника з покупцем, умислу представника, домовленості сторін оспорюваного договору для переслідування власних інтересів всупереч інтересам продавця.

Неотримання продавцем грошових коштів за договором купівлі-продажу, укладеним продавцем, від імені якого діяв представник, не свідчить про недійсність договору, оскільки невиконання чи неналежне виконання зобов'язань, що виникли на підставі оспорюваного договору, не є підставою для визнання його недійсним.

ВС виснував про недоведеність позивачем існування при укладанні спірного правочину зловмисної домовленості між її представником та покупцем, недобросовісності дій останнього та виникнення через це несприятливих наслідків для позивача, як довірителя.

Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду вважав, що наявні підстави для відступлення від висновку, викладеного у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 21 лютого 2020 року у справі № 182/3593/17 (провадження № 61-14937св19).

Детальніше з текстом постанови ВС від 24 лютого 2025 року у справі № 504/3085/20 (провадження № 61-17178сво23) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125605148>.

2.7. Договір дарування не має ознак фродаторності у випадку, коли боржник володіє іншим майном, яке дозволяє йому виконати зобов'язання перед кредитором, що забезпечує повний захист прав кредитора на погашення боргу

26 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу АТ КБ «ПриватБанк» у справі за позовом АТ КБ «ПриватБанк» до ОСОБА_1, ОСОБА_2, який діє в інтересах неповнолітнього сина ОСОБА_3, ОСОБА_4, яка діє в інтересах неповнолітнього сина ОСОБА_3, треті особи: відділ примусового виконання рішень Управління забезпечення примусового виконання рішень у Черкаській області Центрального міжрегіонального управління юстиції (м. Київ), служба у справах дітей Будищенської сільської ради, про визнання недійсним договору дарування.

На обґрунтування заявлених вимог банк посилався на те, що після ухвалення судом рішення щодо стягнення з ОСОБА_1 кредитної заборгованості, у день видачі судом виконавчого листа 14 серпня 2009 року, боржник уклав правочин щодо

відчуження земельної ділянки, яка належала йому на праві власності, з метою зменшення його майна та уникнення звернення стягнення на земельну ділянку, що є підставою для визнання такого правочину недійсним, як фіктивного.

Рішенням районного суду, з висновками якого погодився апеляційний суд, у задоволенні позову відмовлено. Судові рішення мотивовано тим, що оспорюваний договір дарування ознак фродаторного не має, адже у боржника було наявне інше майно, за рахунок якого він міг відповідати за своїми зобов'язаннями перед кредитором, тому права кредитора щодо погашення боргу були повністю захищені.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій з огляду на таке.

Договором, що вчиняється на шкоду кредиторам (фродаторним договором), може бути як оплатний, так і безоплатний договір. Він може бути як одностороннім, так і багатостороннім за складом учасників, які об'єднуються спільною метою щодо вчинення юридично значущих дій.

Станом на квітень 2009 року судом було встановлено достатність майна, наявного у боржника, для задоволення вимог його кредитора, що свідчить про те, що, укладаючи у серпні 2009 року оспорюваний у цій справі договір дарування майна, його власник (відповідач у справі) мав підстави вважати, що він діє добросовісно, так як наявного у нього іншого майна, на яке судом накладено арешт, достатньо для задоволення вимог кредитора (позивача у справі).

Отже, оспорюваний договір дарування ознак фродаторного не має, так як у боржника було наявне інше майно, за рахунок якого він міг відповідати за своїми зобов'язаннями перед кредитором, тому права кредитора щодо погашення боргу були повністю захищені. Оспорюваний договір дарування не був вчинений на шкоду кредитору, а був спрямований на настання реальних правових наслідків, які ним обумовлювалися.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 лютого 2025 року у справі № 711/494/24 (провадження № 61-12512св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125498475>.

3. Спори, що виникають із трудових правовідносин

3.1. Невжиття керівником освітнього закладу достатніх заходів для організації роботи щодо своєчасного наповнення офіційного вебсайту ліцею інформацією, яка стосується діяльності ліцею, а саме неоприлюднення статуту закладу, свідчить про неналежне виконання директором своїх посадових обов'язків і правомірність застосування роботодавцем дисциплінарного стягнення щодо директора у вигляді догани

12 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного

провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до відділу освіти, культури, молодіжної політики та спорту Калитянської селищної ради про визнання протиправним та скасування наказу про оголошення догани, стягнення моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивачка зазначала, що вона працювала на посаді директора ОЗО «Калитянський ліцей». 08 червня 2023 року її притягнуто до дисциплінарної відповідальності та оголошено догану через неоприлюднення статуту навчального закладу на вебсайті. Вважала цей наказ незаконним, оскільки трудовий договір не містить обов'язку директора адмініструвати вебсайт (адміністратором сайту відповідно до наказу від 02 червня 2022 року є бібліотекар), їй не було запропоновано надати письмові пояснення, також відсутня інформація про проведення перевірки цього сайту. Враховуючи вчинення щодо неї неправомірних дій з боку відповідача, вона зазнала моральних страждань.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково, мотивуючи рішення тим, що при накладенні дисциплінарного стягнення на позивачку не було доведено наявності усіх складових дисциплінарного проступку, що, в свою чергу, виключає можливість констатувати його наявність та є підставою для задоволення позову в частині визнання протиправним та скасування наказу про оголошення позивачці догани.

Апеляційний суд рішення місцевого суду в частині задоволення позову скасував, ухвалив у цій частині нове судове рішення, яким у задоволенні позову відмовив, в іншій частині рішення суду першої інстанції залишив без змін. Постанову апеляційного суду мотивовано тим, що позивачка як керівник ОЗО «Калитянський ліцей» не забезпечила виконання обов'язку щодо оприлюднення статуту закладу освіти відповідно до ст. 30 ЗУ «Про освіту», тому відповідач правомірно застосував до неї дисциплінарне стягнення у вигляді догани.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду з огляду на таке.

При розгляді справ про накладення дисциплінарних стягнень за порушення трудової дисципліни судам необхідно з'ясувати, в чому конкретно проявилось порушення, чи додержані власником або уповноваженим ним органом передбачені ст. ст. 147–149 КЗпП України правила і порядок застосування дисциплінарного стягнення, зокрема, чи враховані обставини, за яких вчинено проступок.

Нерозміщення на вебсайті освітнього закладу визначеної законом інформації, що сталось через невиконання своїх посадових обов'язків працівником закладу, якому було доручено адміністрування вебсайту, свідчить лише про відсутність належного контролю зі сторони директора за виконанням підлеглими працівниками їх обов'язків, а відтак і про невиконання директором вимог строкового трудового договору від 01 липня 2021 року, ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про освіту».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 лютого 2025 року у справі № 361/5899/23 (провадження № 61-16155св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125125035>.

3.2. Звільнення з підстави втрати довір'я може вважатися обґрунтованим, якщо працівник, який безпосередньо обслуговує грошові або товарні цінності, вчинив умисно або необережно такі дії, які дають власнику або уповноваженому ним органу підстави для втрати до нього довір'я. Основне коло працівників, які безпосередньо обслуговують грошові та товарні цінності, – це особи, які, зокрема, одержують їх під звіт

13 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Енерго Збут Транс» (далі – ТОВ «Енерго Збут Транс») про визнання незаконним та скасування наказу про звільнення, поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу та відшкодування моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивачка зазначала, що з серпня 2021 року вона працювала на посаді головного бухгалтера ТОВ «Енерго Збут Транс». 09 вересня 2022 року її було звільнено у зв'язку із грубим порушенням трудових обов'язків, що, за версією компанії, призвело до втрати довіри до неї через порушення антикорупційного законодавства. Вважала звільнення незаконним, оскільки воно відбулося за двома правовими підставами одночасно, вона жодних зауважень від керівництва щодо своїх обов'язків не отримувала та не порушувала антикорупційне законодавство, до відповідальності за корупційні правопорушення притягнута не була.

Районний суд позов задовольнив частково, мотивуючи рішення тим, що позивачка може бути суб'єктом звільнення за п. 2 ч. 1 ст. 41 КЗпП України, однак її не було притягнуто судом до відповідальності за вчинення корупційного чи пов'язаного з корупцією правопорушення. Будь-яких доказів, які б давали підстави для її звільнення з підстав втрати довір'я, відповідач не надав.

Апеляційний суд не погодився з висновками районного суду, рішення скасував, ухвалив нове судове рішення про відмову у задоволенні позову, вважаючи, що позивач порушила Антикорупційну програму ТОВ «Енерго Збут Транс» в частині повідомлення про родинні зв'язки з працівниками бухгалтерії.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду, рішення районного суду змінив та виклав його мотивувальну частину щодо вимог про визнання незаконним та скасування наказу про звільнення, поновлення на роботі в редакції своєї постанови з огляду на таке.

Звільнення з підстав втрати довір'я (п. 2 ч. 1 ст. 41 КЗпП України) можливо лише за умови, якщо працівник вчинив винні дії (умисно чи через необережність), які ставлять під сумнів його здатність виконувати обов'язки, пов'язані з матеріальними цінностями. Суд має перевірити наявність порушень, обґрунтованість доведення вини працівника та відповідність процедури звільнення нормам законодавства.

Важливим елементом застосування п. 1 ч. 1 ст. 41 КЗпП України є звільнення працівника за порушення, яке має ознаки одноразовості. Рішення компетентного органу власника підприємства і наказ про звільнення повинні містити чітко сформульоване одноразове порушення, яке стало підставою для звільнення.

До посадових обов'язків головного бухгалтера ТОВ «Енерго Збут Транс» не входило безпосереднє обслуговування грошових та товарних цінностей. Наказ про звільнення позивачки не містив конкретного формулювання одноразового грубого порушення, яке стало підставою для її звільнення, формулювання невиконаного обов'язку позивачки, який входить до кола її трудових обов'язків.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 лютого 2025 року у справі № 757/26467/22 (провадження № 61-6290св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125227859>.

3.3. Керівники державних і комунальних закладів загальної середньої освіти починаючи з 07 лютого 2023 року зобов'язані укладати з педагогічними працівниками, яким виплачується пенсія за віком, безстроковий трудовий договір, оскільки норма, яка передбачала роботу таких працівників за строковим трудовим договором, втратила чинність відповідно до Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-5/2020 (118/20). Звільнення таких працівників після цієї дати у зв'язку із закінченням строку дії трудового договору є незаконним

19 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Болехівського ліцею № 2 «Науковий» у справі за позовом ОСОБА_1 до Болехівського ліцею № 2 «Науковий» Болехівської міської ради Івано-Франківської області, третя особа – ОСОБА_2, про поновлення на роботі та зобов'язання вчинити дії.

На обґрунтування заявлених вимог позивачка зазначала, що з 1980 року вона працювала вчителем початкових класів на безстроковому трудовому договорі. У червні 2020 року її перевели на строковий трудовий договір на один рік, з подальшим продовженням договору у серпні 2021 року та у вересні 2022 року. У 2023 році вона звернулася до відповідача із заявами з проханням переукласти договір на безстроковий, посилаючись на рішення Конституційного Суду України від 07 лютого 2023 року № 1-р/2023, але отримала відмову. 25 серпня 2023 року її звільнили у зв'язку з закінченням строку трудового договору. Вважала своє

звільнення незаконним, оскільки з 07 лютого 2023 року строковий трудовий договір став недійсним згідно з рішенням Конституційного Суду України, і вона має право на укладання безстрокового договору.

Суд першої інстанції задовольнив позов, мотивуючи рішення тим, що після ухвалення Рішення Конституційного Суду України від 07 лютого 2023 року № 1-р/2023 у справі № 1-5/2020 (118/20) у відповідача виник обов'язок перевести позивачку на безстроковий договір, а тому наказ про її звільнення не може вважатися законним і є таким, що порушує її права на працю.

Постановою апеляційного суду рішення місцевого суду в частині задоволення вимоги про зобов'язання відповідача укласти безстроковий договір шляхом винесення відповідного наказу скасовано і ухвалено нове судове рішення про відмову у задоволенні позову в цій частині. Постанову мотивовано тим, що висновок суду першої інстанції в частині незаконного звільнення позивачки є обґрунтованим і відповідає вимогам закону та встановленим у справі обставинам. Разом з тим вимога позивачки про зобов'язання відповідача укласти з нею безстроковий трудовий договір шляхом винесення відповідного наказу не є належним способом захисту порушеного права позивачки.

Верховний Суд погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій в частині вирішення позовних вимог про поновлення на роботі з огляду на таке.

Рішенням Конституційного Суду України від 07 лютого 2023 року № 1-р/2023 у справі № 1-5/2020 (118/20) визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), абз. 3 ч. 2 ст. 22 ЗУ від 16 січня 2020 року № 463-ІХ «Про повну загальну середню освіту», згідно з яким «педагогічні працівники державних і комунальних закладів загальної середньої освіти, які досягли пенсійного віку та яким виплачується пенсія за віком, працюють на основі трудових договорів, що укладаються строком від одного до трьох років».

Починаючи з 07 лютого 2023 у відповідача виник обов'язок перевести позивачку зі строкового трудового договору на безстроковий, невиконання якого призвело до порушення трудових прав позивачки.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 лютого 2025 року у справі № 339/530/23 (провадження № 61-12683св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125296170>.

4. Спори, що виникають із сімейних правовідносин

4.1. Свідоме ухилення батьком від виконання батьківських обов'язків щодо виховання дочки, заяви останнього про позбавлення його батьківських прав,

адаптованість дитини до відносин у сім'ї з новим чоловіком матері, свідчать про обґрунтоване позбавлення батьківських прав батька щодо його малолітньої дитини

19 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, від імені якої діє адвокат Неселовська В. В., у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – служба у справах дітей Борщагівської сільської ради Бучанського району Київської області, про позбавлення батьківських прав.

На обґрунтування заявлених вимог позивачка зазначала про те, що сторони перебували в зареєстрованому шлюбі, в якому народилася донька. Батько не проявляв належної батьківської уваги, не піклувався про здоров'я та виховання дитини, не брав участі в її утриманні. Судовим рішенням з відповідача стягнуто аліменти на дитину. Донька проживає з матір'ю та повністю перебуває на її утриманні. Батько ухиляється від виконання своїх обов'язків, не спілкується з дитиною та не забезпечує її фізичний і духовний розвиток.

Рішенням районного суду, з яким погодився апеляційний суд, відмовлено у задоволенні позову. Судові рішення мотивовано тим, що відсутні правові підстави для застосування до відповідача такого крайнього заходу, як позбавлення батьківських прав. При цьому суди врахували найкращі інтереси дитини, недоведеність свідомого нехтування відповідачем своїми батьківськими обов'язками, відсутність виключних підстав для позбавлення його батьківських прав.

Верховний Суд рішення районного та апеляційного судів скасував та ухвалив нове судове рішення про задоволення позову з огляду на таке.

Виховання дитини є основою її розвитку, і батьки несуть рівну відповідальність. Вони повинні піклуватися про здоров'я, навчання та розвиток дитини, створюючи умови для її самостійного життя (ст. 12 ЗУ «Про охорону дитинства»). Батьків можуть позбавити батьківських прав за ухилення від виконання обов'язків щодо виховання дитини (ст. 164 СК України). Це може бути підставою, якщо батьки свідомо нехтують своїми обов'язками, не забезпечують належного утримання, медичної допомоги, освіти та розвитку дитини.

Встановлення свідомого нехтування батьком дитини своїми батьківськими обов'язками (відсутність спілкування з донькою (протягом п'яти років)), відсутності інтересу до неї та її внутрішнього світу, невиконання рішення органу опіки про встановлення способу участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею, що мало наслідком втрату психоемоційних зв'язків між батьком та донькою, свідчить про наявність підстав для позбавлення його батьківських прав.

Послідовні заяви біологічного батька, що позбавлення його батьківських прав відповідає інтересам дитини, оскільки він не має наміру приймати участь у вихованні доньки, також враховуючи вік дитини (6 років) та її адаптованість до відносин у сім'ї

з новим чоловіком матері, свідчить про наявність підстав, передбачених ст. 164 СК України, для позбавлення відповідача батьківських прав, з огляду на його свідоме ухилення від виконання батьківських обов'язків щодо виховання доньки.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 лютого 2025 року у справі № 147/277/24 (провадження № 61-17253св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125296237>.

4.2. Додаткова винагорода, яка виплачується в період дії воєнного стану, входить до структури грошового забезпечення поліцейських і не є одноразовим нерегулярним видом грошового забезпечення, а тому вона належить до видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів

26 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за скаргою ОСОБА_1 на дії державного виконавця Броварського міськрайонного відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Київській області (далі – державний виконавець).

Скаргу заявника мотивовано тим, що у відділі державної виконавчої служби (далі – ДВС) на виконанні перебуває виконавче провадження про стягнення із батька на користь матері аліментів на сина. Державний виконавець здійснила розрахунок заборгованості з аліментів, з яким скаржник не погоджується.

Ухвалою місцевого суду скаргу задоволено частково, судові рішення мотивовано тим, що державний виконавець зобов'язаний був застосувати саме ту норму, сформульовану в законі, яка була чинною на момент вчинення ним відповідної процесуальної дії, зокрема здійснення розрахунку розміру заборгованості з аліментів. Зазначив, що в даному випадку додаткова винагорода, яка нарахована на підставі постанови КМУ від 28 лютого 2022 року № 168, залежить від запровадженого в Україні воєнного стану та не має чітко визначеного терміну, а отже, не має постійного характеру, тому заборгованість зі сплати аліментів з такої винагороди не могла нараховуватись до 11 листопада 2022 року, тобто до часу, коли ця виплата була вказана як така, що враховується у відповідному розрахунку.

Постановою апеляційного суду ухвалу районного суду залишено без змін.

Верховний Суд скасував ухвалу районного суду та постанову апеляційного суду і ухвалив нове судові рішення про відмову у задоволенні скарги з огляду на таке.

Додаткові виплати, які нараховувались та виплачувались боржнику відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» до 16 листопада 2022 року, не є одноразовим нерегулярним видом грошового забезпечення, мали постійний

характер, тому відносились до видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів боржника.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 лютого 2025 року у справі № 361/1506/22 (провадження № 61-660св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125556380>.

4.3. Регуляторна угода, укладена за взаємною згодою сторін під час розірвання шлюбу та схвалена іноземним судом поза межами спірної процедури, за своєю правовою сутністю є угодою про утримання, яка відповідно до застережень, зроблених Україною під час ратифікації Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання, може не визнаватися та не виконуватися на території України

05 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за клопотанням ОСОБА_1 про визнання та надання дозволу на примусове виконання на території України рішення першої інстанції № 16 Барселони (з сімейних справ) Королівство Іспанія, № 130/2021 від 29 березня 2021 року, боржник – ОСОБА_2.

ОСОБА_1 подала до районного суду клопотання в якому просила суд визнати на території України рішення суду першої інстанції № 16 Барселони (з сімейних справ), Королівство Іспанія, № 130/2021 від 29 березня 2021 року; надати дозвіл на примусове його виконання на території України; стягувати з ОСОБА_3 на її користь аліменти на утримання малолітньої доньки щомісячно; стягувати з ОСОБА_3 на її користь компенсаційні виплати щомісячно; стягнути з ОСОБА_3 на її користь суму грошових коштів у розмірі 2 000 000,00 євро.

Суд першої інстанції задовольнив клопотання, надав дозвіл на примусове виконання рішення суду № 16 Барселони від 29 березня 2021 року, посилаючись на відсутність підстав для відмови, підтвердив законність рішення іноземного суду та належне повідомлення ОСОБА_2 про процес.

Апеляційний суд скасував ухвалу місцевого суду та відмовив у задоволенні клопотання, оскільки іноземний суд не встановлював розмірів аліментів і компенсаційних виплат у порядку спірної процедури, а лише схвалив регуляторну угоду між сторонами, а Україна має право не визнавати угоди про утримання. У стягненні коштів на придбання житла немає підстав, оскільки заявниця не надала доказів виконання своїх зобов'язань за регуляторною угодою.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду, зазначивши про таке.

Визнання рішення іноземного суду – це поширення його законної сили на територію України відповідно до законодавства. Україна визнає та виконує рішення іноземних

судів у цивільних, сімейних та господарських справах, якщо це передбачено міжнародним договором або за принципом взаємності.

Оскільки між Україною та Іспанією відсутній міжнародний договір про правову допомогу, визнання рішення суду Іспанії залежить від принципу взаємності.

Згідно із п. 5 Закону України від 11 січня 2013 року № 26-VII «Про ратифікацію Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання» Україна відповідно до ст. 62 Конвенції залишає за собою право не визнавати і не виконувати угоди про утримання.

Апеляційний суд правомірно відмовив у визнанні та виконанні рішення суду Барселони від 29 березня 2021 року, оскільки аліменти та компенсаційні виплати були визначені не судом у спірній процедурі, а у підписаній сторонами регуляторній угоді, на яку поширюються положення Конвенції, що дозволяють Україні не визнавати угоди про утримання. Заявниця не надала доказів виконання своїх зобов'язань за угодою (зокрема передачі частини будинку), що є умовою для отримання компенсації у розмірі 2 000 000,00 євро.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 лютого 2025 року у справі № 522/19654/21 (провадження № 61-15194св23) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125162144>.

5. Спори, що виникають із спадкових правовідносин

5.1. Непідписання заповіту заповідачем свідчить про нікчемність такого заповіту, що виключає можливість визнання його недійсним

12 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до Дмитрівської сільської ради Бучанського району Київської області, ОСОБА_2 про визнання заповіту недійсним.

На обґрунтування заявлених вимог позивачка посилалася на те, що після смерті її сина відкрилась спадщина, зокрема на земельну ділянку. Спадкоємцями за законом після його смерті є вона та її невістка. Для прийняття спадщини вона звернулася до нотаріуса та дізналась, що її син залишив заповіт, за яким все майно заповів своїй дружині. Вважала, що син не міг підписувати заповіт, тому просила суд визнати заповіт недійсним.

Рішенням районного суду, яке залишено без змін постановою апеляційного суду, позов задоволено. Судові рішення мотивовано тим, що відповідно до висновків судово-почеркознавчої експертизи син позивачки не підписував оспорюваний заповіт, тому правочин не відповідає його волевиявленню.

Верховний Суд не погодився із висновками судів першої та апеляційної інстанцій, судові рішення скасував, ухвалив нове судове рішення про відмову у задоволенні позову з огляду на таке.

Заповіт є правочином і на нього поширюються загальні правила про правочини, якщо інше не встановлено законом. Відповідно до ЦК правочин вважається вчиненим у письмовій формі, якщо підписаний стороною. Підпис є обов'язковим атрибутом письмового правочину та підтверджує волевиявлення сторони. Недійсний правочин не має юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю.

Заповіт, що складений з порушенням вимог щодо його форми, є нікчемним (ч. 1 ст. 1257 ЦК України), отже оспорюваний у цій справі заповіт від 19 грудня 2017 року є нікчемним в силу вимог закону, що виключає можливість визнання його недійсним.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 лютого 2025 року у справі № 369/1797/19 (провадження № 61-3185св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125296040>.

5.2. Законом не передбачено оспорення заповіту одним із заповідачів за спільним заповітом подружжя навіть у разі розпорядження в такому заповіті особистим майном одного з подружжя. У випадку розпорядження в спільному заповіті подружжя особистим майном одного з подружжя заповіт у цій частині втрачає чинність і таке майно підлягає спадкуванню за законом

24 лютого 2025 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_2, яка підписана представником ОСОБА_3, у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – приватний нотаріус Дніпропетровського міського нотаріального округу Олійник С. В., про визнання частково недійсним заповіту подружжя та визнання права власності на земельну ділянку в порядку спадкування за законом.

Звертаючись до суду з позовом, позивачка зазначала, що спірна земельна ділянка не може входити до спадкової маси за заповітом подружжя, адже була особистою власністю її чоловіка, тому підлягає спадкуванню за законом, а вона є єдиним спадкоємцем, який прийняв спадщину.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позовної вимоги про визнання частково недійсним спільного заповіту подружжя внаслідок її необґрунтованості (оскільки відсутні підстави часткової недійсності).

Апеляційний суд вважав, що залучені не всі відповідачі, тому у задоволенні позову належить відмовити саме із цієї підстави.

Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду судові рішення в частині правового обґрунтування відмови у задоволенні позову про визнання спільного заповіту подружжя недійсним змінив, вказавши на таке.

З урахуванням свободи правочину та, зокрема заповіту, особа чи особи можуть по-різному здійснити розпорядження своїми права та обов'язками на випадок смерті. Проте, якщо подружжя обирає для розпорядження модель спільного заповіту, то їх волевиявлення «підкорюється» тим правилам, які законодавець встановив для спільного заповіту подружжя, зокрема і щодо розпорядження тільки майном, яке перебуває в правовому режимі спільної сумісної власності.

Нікчемність правочину чи його частини має прямо бути передбачена в тій чи іншій нормі закону, а не слідувати із розширеного її тлумачення і мати імпліцитний характер. Тобто людина розумна і обачна внаслідок аналізу відповідної норми має усвідомлювати існування нікчемності. Натомість відсутність вказівки про нікчемність правочину чи його частини в нормі закону не може зумовлювати такий «суровий» та «нищівний» наслідок для правочину як нікчемність. Для випадку розпорядження в спільному заповіті подружжя особистим майном одного з подружжя законодавець на рівні норми закону не передбачив нікчемність спільного заповіту подружжя в цій частині.

Як свідчить зміст норм книги 6 ЦК України, і, зокрема ч. 1 ст. 1257 ЦК України, законодавець допускає оспорення «одноособового» заповіту саме заінтересованою особою (зокрема, спадкоємцем за законом або за попереднім заповітом, для відновлення чинності попереднього заповіту). Тому конструкція оспорювання спільного заповіту подружжя, також не може бути застосована, навіть у разі розпорядження в спільному заповіті подружжя особистим майном одного з подружжя.

Законодавець конструює спільний заповіт таким чином, що заповідачами можуть бути тільки особи, які мають статус подружжя, а розпорядження може стосуватися лише майна, яке перебуває в правовому режимі спільної сумісної власності. Внаслідок цього виключається розпорядження в спільному заповіті подружжя особистим майном одного з подружжя і поширення на це майно правового режиму спільної сумісної власності.

У спадковому праві (книга 6 ЦК України) законодавець передбачив конструкцію втрати чинності заповіту повністю або частково. Конструкція втрати чинності заповіту поширюється як на «звичайний» заповіт, так і на спільний заповіт подружжя. Втрата чинності заповіту може мати, зокрема, у разі: (1) внаслідок складення нового заповіту відбувається втрата чинності попереднім заповітом; (2) якщо права та/обов'язки не існують (припинилися) або перетворилися на інші; (3) розпорядження в спільному заповіті подружжя особистим майном одного з подружжя. Тому у випадку розпорядження в спільному заповіті подружжя особистим майном одного з подружжя заповіт в цій частині втрачає чинність та таке майно підлягає спадкуванню за законом.

З урахуванням викладеного, ОП КЦС ВС вважала за необхідне відступити від висновків, викладених у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 15 червня 2022 року у справі № 358/304/21 (провадження № 61-595св22).

Детальніше з текстом постанови ВС від 24 лютого 2025 року у справі № 183/4256/21 (провадження № 61-15813сво23) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125484180>.

5.3. Повнолітній студент денної форми навчання не є повнолітньою непрацездатною дитиною спадкодавця в розумінні ч. 1 ст. 1241 ЦК України, а отже не є суб'єктом права на обов'язкову частку у спадщині

26 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 та його представника ОСОБА_3 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – державний нотаріус Шістнадцятої Київської державної нотаріальної контори Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ), про визнання права на обов'язкову частку у спадковому майні.

Позивач зазначив, що після смерті батька він звернувся до нотаріальної контори із заявою про прийняття спадщини, надавши довідку про навчання на денному відділенні коледжу. Зі змісту листа державного нотаріуса він дізнався, що за життя батько склав заповіт на користь відповідача. Йому було повідомлено, що при наявності посвідчення особи з інвалідністю він може скористатись правом на обов'язкову частку у спадщині. Однак вважав, що так як на час смерті батька він навчався на денній формі навчання у коледжі, не міг працювати, і був на повному утриманні свого батька, тому він був повнолітнім непрацездатним сином померлої особи та мав право на отримання частки у спадщині (ст. 1241 ЦК України), що регламентується і рішенням Конституційного Суду України від 11 лютого 2014 року.

Районний суд у задоволенні позову відмовив, обґрунтовуючи рішення тим, що син на час смерті спадкодавця не набув права на обов'язкову частку у спадщині батька на підставі ч. 1 ст. 1241 ЦК України.

Апеляційний суд рішення районного суду скасував і ухвалив нове судове рішення, яким позов задовольнив. Судове рішення мотивовано тим, що на момент смерті батька позивач досяг 18-ти років, навчався на денному відділенні в освітньому закладі, отримував аліменти від батька на період навчання, а відтак був повнолітньою непрацездатною дитиною спадкодавця, перебував на його утриманні, що відповідно до ЗУ «Про загальнообов'язкове державне пенсійне

страхування» визначає його як непрацездатну особу, яка має право на обов'язкову частку у спадщині.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував і залишив в силі рішення районного суду з огляду на таке.

Малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки спадкують, незалежно від змісту заповіту, половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (обов'язкова частка). Розмір обов'язкової частки у спадщині може бути зменшений судом з урахуванням відносин між цими спадкоємцями та спадкодавцем, а також інших обставин, які мають істотне значення (ч. 1 ст. 1241 ЦК України).

Непрацездатність має бути підтверджена відповідними документами, а для подружжя це може означати досягнення пенсійного віку або наявність інвалідності. Право на обов'язкову частку виникає навіть за наявності заповіту, якщо спадкодавець не заповів достатньо майна, але якщо обов'язкова частка у спадщині визначена і вже надана особі, то її захищає зміст заповіту.

Норми публічного права, які з урахуванням особливості сфери їх регулювання відносять до повнолітніх непрацездатних інші категорії осіб, зокрема п. 2 ч. 2 ст. 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», або визначають право на утримання, не підлягають застосуванню для визначення того чи повнолітній студент денної форми навчання відноситься до «повнолітньої непрацездатної дитини спадкодавця» – ч. 1 ст. 1241 ЦК України.

З урахуванням обставин цієї справи суд першої інстанції зробив обґрунтований висновок, що на момент смерті спадкодавця позивач не набув права на обов'язкову частку у спадщині батька на підставі ч. 1 ст. 1241 ЦК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 лютого 2025 року у справі № 753/10632/22 провадження № 61-17648св23) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125556473>.

5.4. Обов'язковою умовою для залучення міської ради до участі у справі як правонаступника позивача є наявність судового рішення про визнання відумерлою спадщини, що відкрилася після смерті позивача, передумовою для ухвалення якого стала наявність у позивача майна в межах території відповідної громади і відсутність інших спадкоємців

12 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Одеської міської ради у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, Управління житлово-комунального господарства та паливно-енергетичного комплексу Одеської міської ради (далі – УЖКГ та ПЕК Одеської

міської ради), правонаступником якого є Департамент міського господарства Одеської області, про скасування розпорядження органу приватизації та скасування свідоцтва про право власності на житло.

Позивач звернулася до суду з позовом, мотивуючи тим, що приватизація спірної квартири була проведена на підставі підроблених документів, що порушує її права як фактичного користувача.

Районний суд позов задовольнив (28 липня 2010 року), обґрунтовуючи рішення порушенням прав позивачки на реєстрацію та приватизацію спірної квартири.

Не погодившись з указаним рішенням суду першої інстанції, ОСОБА_5, як особа, яка не брала участі у справі, у квітні 2019 року оскаржила рішення суду першої інстанції в апеляційному порядку.

Ухвалою апеляційного суду залучено до участі у справі третіх осіб: ОСОБА_3, ТОВ «Фінансова компанія «Укрфінанс груп», ОСОБА_4.

Постановою апеляційного суду скасовано рішення районного суду, ухвалено нове судове рішення про відмову у задоволенні позову через неналежний суб'єктний склад учасників справи.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду, справу передав на новий розгляд до апеляційного суду, посилаючись на те, що апеляційний суд не виконав вимог ЦПК України щодо належного повідомлення ОСОБА_3 про дату, час та місце розгляду справи (призначена на 16 березня 2023 року), причини неявки заявниці у судове засідання не з'ясував, розгляд справи не відклав та розглянув справу без її участі, що є порушенням права заявниці на справедливий суд.

При новому розгляді справи апеляційний суд ухвалою залучив Одеську міську раду до участі у цій справі як правонаступника позивачки. Ухвалу мотивовано тим, що оскільки позивачка померла, спадкоємців за законом та за заповітом немає, тому Одеська міська рада відповідно до ч. 1 ст. 1277 ЦК України зобов'язана була подати до суду заяву про визнання спадщини відмерлою.

Верховний Суд не погодився з такими висновками апеляційного суду, скасував ухвалу апеляційного суду, справу передав на розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Правонаступництво у матеріальному праві є підставою для процесуального правонаступництва, але не завжди є безумовним. У разі смерті особи, що була стороною у справі, якщо спірні правовідносини допускають правонаступництво, суд зупиняє провадження, якщо не допускають – провадження у справі закривається.

Апеляційний суд дійшов передчасного висновку про смерть позивача, оскільки доказів, зокрема актового запису про смерть, який є офіційним визнанням і підтвердженням державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті фізичної особи, до суду надано не було.

Залучаючи Одеську міську раду як правонаступника позивачки, апеляційний суд залишив поза увагою відсутність інформації, що орган місцевого самоврядування

звертався до суду із заявою про визнання відумерлою спадщини після смерті ОСОБА_1.

Верховний Суд зауважив, що апеляційний суд не вирішував питання стосовно наявності / відсутності у померлої нерухомого майна, у той час як реалізація обов'язку органом місцевого самоврядування із вирішення питання про визнання спадщини відумерлою можливо тільки за наявності такого майна в межах території відповідної територіальної громади.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 лютого 2025 року у справі № 2-554/10 (провадження № 61-13080св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125191906>.

6. Справи у спорах, пов'язаних із застосуванням Закону України «Про захист прав споживачів»

6.1. Дії банку щодо встановлення клієнту високого рівня ризику легалізації (відмивання) доходів та розірвання ділових відносин є правомірними, якщо клієнт порушив банківське законодавство, зокрема використав рахунок фізичної особи для здійснення підприємницької діяльності

12 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу акціонерного товариства «Акцент-Банк» (далі – АТ «Акцент-Банк») у справі за позовом ОСОБА_1 до АТ «Акцент-Банк» про захист прав споживача.

Позивачка посилалася на те, що блокування банком її рахунків без законних підстав є порушенням договірних зобов'язань і прав клієнта на розпорядження своїми коштами. Одностороннє припинення виконання договору банківського обслуговування суперечить принципу належного виконання зобов'язань. При спробі відкрити рахунки в інших банках отримувала відмову через її «неблагонадійність». Законність її вимог підтверджена судовим рішенням, яким визнано дії банку незаконними та зобов'язано усунути обмеження.

Рішенням районного суду, з яким погодився апеляційний суд, позов задоволено. Судові рішення мотивовано тим, що банк належним чином не обґрунтував й не надав належних доказів правомірності блокування карткового рахунку, відкритого на ім'я позивачки, не надав доказів звернення із заявою до правоохоронних органів про незаконні, на думку банку, дії клієнта, не довів порушення позивачкою вимог законодавства, зокрема ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», за наслідками порушення яких було заблоковано її карткові рахунки,

порушивши строки зупинення фінансових операцій, передбачені вказаним законом без належного обґрунтування.

Верховний Суд не погодився з висновками судів, судові рішення скасував та ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову, з огляду на таке.

Згідно з ч. 6 ст. 11 ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» суб'єкти первинного фінансового моніторингу мають право вимагати від клієнта необхідну інформацію та документи для перевірки. Вони зобов'язані вживати посилені заходи належної перевірки щодо клієнтів із високим ризиком ділових відносин, відповідно до ч. 1 ст. 12 цього ж закону.

Позивачка допустила порушення банківського законодавства, а саме режиму використання рахунків фізичної особи для ведення підприємницької діяльності, що стало підставою для встановлення клієнту (позивачці) неприйнятно високого ризику й, відповідно, відмови від підтримання ділових відносин. Водночас відмова від підтримання ділових відносин є підставою для обмеження позивача в користуванні її рахунками як фізичної особи, що спонукало банк до направлення листа з повідомленням про розірвання відносин та надання нею реквізитів в іншому банку для перерахування залишків з її рахунків.

Рішення розірвати укладені з фізичною особою договори та закрити поточні рахунки прийняті банком на підставі абз. 3 ч. 1 ст. 15 ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», а саме у зв'язку із встановленням неприйнятно високого ризику за результатами переоцінки банком ризику клієнта.

Банк мав право відмовитись від договорів із клієнтом ризик ділових відносин з яким є високим, оскільки довів, що клієнт порушив банківські правила, використовуючи рахунок фізичної особи для ведення підприємницької діяльності.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 лютого 2025 року у справі № 645/5124/23 (провадження № 61-16561св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125125068>.

7. Застосування норм процесуального права

7.1. У разі якщо після відкриття провадження у справі суд встановить, що позивач не усунув недоліки позовної заяви в установлений строк, застосовується норма ч. 13 ст. 187 ЦПК України, згідно з якою позовну заяву слід залишити без розгляду

05 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, в інтересах якої діє ОСОБА_2, у справі за позовом ОСОБА_1 до Харківської міської ради, третя особа – приватний нотаріус Харківського міського нотаріального округу Самчук Т. В., про встановлення факту проживання чоловіка та жінки однією сім'єю без шлюбу та визнання права власності на майно в порядку спадкування за законом.

14 лютого 2022 року Ленінський районний суд м. Харкова залишив позов без руху у зв'язку з його недоліками.

Через уведення воєнного стану в Україні справу передано до Київського районного суду м. Полтави.

08 лютого 2023 року Київський районний суд м. Полтави позов визнав неподаним і повернув його заявнику у зв'язку з неусуненням недоліків.

10 травня 2023 року Полтавський апеляційний суд скасував ухвалу та повернув справу до суду першої інстанції.

01 червня 2023 року Київський районний суд м. Полтави повторно залишив позов без руху у зв'язку з несплатою судового збору.

07 червня 2023 року відкрито провадження у справі.

01 вересня 2023 року справу передано до Ленінського районного суду м. Харкова.

13 жовтня 2023 року Ленінський районний суд м. Харкова вкотре залишив позов без руху та надав строк для усунення недоліків.

01 листопада 2023 року позов визнано неподаним та повернуто у зв'язку з несплатою судового збору.

Апеляційний суд частково задовольнив скаргу позивача, виключив з ухвали посилання на ознайомлення представника з рішенням через реєстр судових рішень, в іншій частині ухвалу залишив без змін. Мотивував рішення тим, що представник позивача отримала копію ухвали та була обізнана про необхідність сплати судового збору, але свідомо ігнорувала вимоги суду. Суд визнав таку поведінку зловживанням процесуальними правами, що призвело до затягування розгляду справи.

Верховний Суд скасував рішення судів попередніх інстанцій, справу передав для продовження розгляду до суду першої інстанції з огляду на таке.

Якщо позов містить недоліки, суд згідно з ч. ч. 11, 12 ст. 187 ЦПК України може залишити його без руху, надавши строк для їх виправлення. Якщо недоліки заявником не усунуто, позов залишається без розгляду (ч. 13 ст. 187 ЦПК України).

Судовий збір є частиною судових витрат і має бути сплачений (ст. 133 ЦПК України).

У цій справі суд першої інстанції правильно постановив ухвалу про залишення позовної заяви без руху для усунення її недоліків. Однак, ухвалюючи судове рішення про повернення позову заявнику, не врахував, що провадження у справі вже відкрито, тому застосуванню підлягала норма ч. 13 ст. 187 ЦПК України, згідно з якою позов залишається без розгляду.

Апеляційний суд на таке порушення уваги не звернув і залишив в силі судове рішення суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 лютого 2025 року у справі № 642/1086/22 (провадження № 61-1941св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125124930>.

7.2. Заява адвоката, подана електронною поштою з використанням електронного цифрового підпису, а не через підсистему «Електронний суд», підлягає поверненню без розгляду, оскільки такий спосіб звернення не передбачений процесуальним законодавством

12 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційні скарги представника ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, Яворівського відділу державної реєстрації актів цивільного стану у Яворівському районі Львівської області Західного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Львів), про визнання шлюбу неукладеним та анулювання актового запису про укладення шлюбу.

Для забезпечення позову у цій справі представник позивача подав до суду заяву.

Районний суд заяву про забезпечення позову залишив без розгляду, мотивуючи це тим, що заява не містить відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету.

Апеляційний суд скасував ухвалу районного суду, справу передав до суду першої інстанції для продовження розгляду, зазначивши про помилковість висновків щодо відсутності у заяві відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету адвоката, оскільки в заяві заявник вказала про наявність електронного кабінету ЄСІТС.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, ухвалу суду першої інстанції залишив в силі з огляду на таке.

Відповідно до п. 10 Положення про ЄСІТС адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади

та інші державні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи реєструють свої електронні кабінети в ЄСІТС в обов'язковому порядку.

Отже адвокат, яка діє в інтересах позивача, могла подати заяву: 1) в письмовій формі; 2) в електронному вигляді з використанням сервісу «Електронний суд», з попередньою реєстрацією офіційної електронної адреси (електронного кабінету).

Надіславши заяву про забезпечення позову електронною поштою з використанням електронного цифрового підпису, а не за допомогою підсистеми «Електронний суд», адвокат, яка діє в інтересах ОСОБА_1, використала спосіб звернення до суду, не передбачений процесуальним законодавством.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 лютого 2025 року у справі № 944/6062/23 (провадження № 61-4035св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125125034>.

7.3. Підпис особи, яка звертається з процесуальним документом до суду, підсумовує викладене вище за текстом, що тим самим унаочнює погодження з усім тим, що в ньому наведено. Таким чином, належним виконанням вимог процесуального закону щодо підписання письмового документа є здійснення особою підпису після викладення основного тексту цього документа

24 лютого 2025 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційні скарги ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до Немирівського районного управління поліції Головного управління Національної поліції у Вінницькій області про відшкодування моральної шкоди.

Суд першої інстанції позов визнав неподаним та повернув його позивачу. Судове рішення мотивовано тим, що позивач не усунув недоліки позовної заяви, визначені в ухвалі районного суду.

Не погоджуючись з ухвалою районного суду, позивач звернувся до апеляційного суду з апеляційною скаргою на це рішення суду.

Апеляційний суд повернув скаргу скаржнику, оскільки вважав, що апеляційна скарга не підписана заявником, зокрема не містила підпису під текстом апеляційної скарги або під відміткою про наявність додатків; наявний запис у лівому верхньому куті титульної сторін скарги за своєю суттю є візуванням документа, а не підписанням.

Позивач подав до Верховного Суду касаційні скарги на відповідні судові рішення апеляційного суду, які також не містять підпису після основного тексту документів.

Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду мав вирішити питання щодо призначення підпису та місця його розташування в письмовому документі, у тому числі в апеляційній / касаційній скарзі.

Закриваючи касаційне провадження, ОП КЦС ВС зазначила, що касаційні скарги позивача містять графічне відображення підпису, розташоване у лівому верхньому куті першої сторінки перед текстом скарг, натомість не підписані після викладу тексту скарг.

Підпис перед текстом документа не виконуватиме посвідчувальної функції щодо його змісту, може виконувати інші завдання, зокрема візування.

Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду також вказав, що належним виконанням вимог процесуального закону щодо підписання письмового документа є здійснення особою підпису після основного тексту цього документа чи відомостей про його додатки (у разі їх наявності).

Наміром законодавця було структурувати вимоги до апеляційної скарги не лише у змістовному (перелік певної інформації, яку особа, що подає апеляційну скаргу, має викласти), а й логічно-послідовному (хронологічному) контексті (найменування суду, до якого подається апеляційна скарга, не повинне зазначатися наприкінці апеляційної скарги, а отже й підпис особи, яка подає апеляційну скаргу, чи її представника не має розташовуватися на початку апеляційної скарги).

Детальніше з текстом ухвали ВС від 24 лютого 2025 року у справі № 930/771/23 (провадження № 61-13478сво23) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125558435>.

7.4. Процесуальне рішення суду про зупинення провадження у справі у зв'язку з наданням сторонам строку для примирення оформлюється одним процесуальним актом – ухвалою, а тому не може розглядатися як два самостійних процесуальних акти – окремо щодо надання сторонам строку для примирення і щодо зупинення провадження у справі

26 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про розірвання шлюбу.

Ухвалою районного суду від 10 вересня 2024 року відкрито провадження у справі.

07 жовтня 2024 року відповідач звернувся до суду з клопотанням про надання строку на примирення з метою збереження сім'ї.

Ухвалою районного суду від 07 жовтня 2024 року зупинено провадження у справі для надання сторонам строку для примирення терміном до двох місяців. Роз'яснено право оскарження цієї ухвали в частині зупинення провадження

у справі. Районний суд мотивував ухвалу необхідністю вжиття визначених законом заходів до примирення подружжя з метою збереження сім'ї.

Не погоджуючись із цим судовим рішенням, відповідач оскаржив його до апеляційного суду.

Апеляційний суд повернув апеляційну скаргу з тих підстав, що ухвала районного суду в частині надання сторонам строку для примирення не підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду, а в частині зупинення провадження у справі вказану ухвалу заявник не оскаржив.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, скасував ухвалу апеляційного суду, справу передав для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Окремо від рішення суду можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції щодо зупинення провадження у справі (п. 14 ч. 1 ст. 353 ЦПК України).

Предметом апеляційного оскарження була ухвала (оформлена одним процесуальним актом) місцевого суду як в частині наданням сторонам у справі про розірвання шлюбу строку для примирення, так і в частині зупинення провадження у справі, яку не міг розглядати як два самостійних процесуальних акти – окремо щодо надання сторонам строку для примирення і щодо зупинення провадження у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 лютого 2025 року у справі № 446/2076/24 (провадження № 61-16699св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125540111>.

7.5. Передчасне завершення розгляду справи за відсутності представників сторін, які не з'явилися до суду через оголошення сигналу «Повітряна тривога», порушує принципи всебічності, повноти та справедливості судового розгляду і свідчить про неналежне виконання судом обов'язку щодо забезпечення реалізації процесуальних прав учасників справи

26 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу представника ОСОБА_1 адвоката Забарної Ю. М. у справі за заявою заступника керівника Київської міської прокуратури про забезпечення позову у справі за позовом заступника керівника Київської міської прокуратури в інтересах держави в особі Київської міської ради до ОСОБА_1, третя особа – приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу Колесник О. І., про усунення перешкод у користуванні та розпорядженні земельною ділянкою природно-заповідного та водного фондів.

Разом із позовною заявою заступник керівника Київської міської прокуратури звернувся до суду із заявою про забезпечення позову.

Районний суд, з висновками якого погодився апеляційний суд, заяву про забезпечення позову задовольнив.

Верховний Суд не погодився з висновками суду апеляційної інстанції, скасував постанову апеляційного суду, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Обставини оголошення сигналу «Повітряна тривога» у певному регіоні необхідно вважати загальновідомими, тобто такими, що не потребують доказування, а неявка у судові засідання учасників справи може бути спричинена такою надзвичайною ситуацією, яка об'єктивно унеможлиблює завчасне подання клопотання про відкладення розгляду справи з цих причин.

У визначений ухвалою Київського апеляційного суду час розгляду справи (26 листопада 2024 року о 13.00 год) тривала повітряна тривога, сигнал про яку оголошено о 12.37 год.

Попри цей факт апеляційний суд розглянув справу, склавши при цьому довідку про те, що сторони в судові засідання не з'явилися.

За таких обставин, незважаючи на належне повідомлення відповідача (його представника) про дату, час і місце судового засідання, водночас урахувавши наявність у сторін об'єктивних і поважних причин, з яких вони не змогли з'явитися до суду, так само, як і подати клопотання про відкладення судового розгляду з цих причин, тобто за надзвичайної ситуації, Верховний Суд погодився з доводами касаційної скарги про те, що, розглядаючи справу під час повітряної тривоги, суд мав вирішити питання про відкладення розгляду справи, застосувавши відповідні процесуальні норми з урахуванням загальних засад цивільного судочинства, дотриманням гарантій прав особи на участь у розгляді її справи, а також обов'язку суду сприяти учасникам судового процесу в реалізації ними процесуальних прав.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 лютого 2025 року у справі № 752/8937/24 (провадження № 61-16567св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125556389>.

8. Спори щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС

8.1. Звернення стягнення та накладення арешту на заробітну плату понад встановлені законом розміри заборонено, а в разі накладення арешту він підлягає зняттю. Процес зняття арешту здійснюється виконавцем відповідно до ч. 4 ст. 59 Закону України «Про виконавче провадження», зокрема на підставі повідомлення

боржника. Залишення арешту на кошти, які становлять заробітну плату, та звернення стягнення на ці кошти порушує конституційне право боржника на отримання винагороди за працю, оскільки унеможлиблює отримання ним заробітної плати як єдиного джерела доходу

12 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційні скарги ОСОБА_3 та представника ОСОБА_2 адвоката Лазора А. О. у справі за скаргою ОСОБА_1 на дії та бездіяльність приватного виконавця виконавчого округу Львівської області Ільчишин Л. В., заінтересована особа – ОСОБА_2.

На обґрунтування скаргу заявник зазначав, що на виконанні у приватного виконавця перебуває виконавче провадження щодо стягнення з нього суми боргу на користь ОСОБА_2. На кошти боржника було накладено стягнення, включаючи рахунок, на який надходила заробітна плата за службу у ЗСУ. Заявник неодноразово звертався до виконавця про зняття арешту з зарплатного рахунку, однак отримував відмову. Заявник вважав, що накладення арешту на зарплатні кошти є надмірним тягарем для нього та порушенням його прав на одержання винагороди за працю та достойні умови життя, зокрема стягнуто всю зарплату, яку він отримав за службу у ЗСУ, у користуванні якою був обмежений через накладений арешт на ці кошти, хоча виконавець мав право стягувати виключно 20 %.

Ухвалою районного суду, яка залишена без змін постановою апеляційного суду, у задоволенні скарги відмовлено у зв'язку з дотриманням приватним виконавцем вимог Закону України «Про виконавче провадження», адже відповідно до ч. 3 ст. 52 цього закону саме на банк покладено обов'язок перевірити статус коштів і рахунки, на яких вони знаходяться.

Верховний Суд не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким визнав бездіяльність приватного виконавця неправомірною та зобов'язав скасувати арешт зарплатних коштів скаржника та зазначив про таке.

Виконавець може накладати стягнення на заробітну плату боржника лише за відсутності іншого майна для стягнення, причому не більше 20 % від заробітної плати при одному виконавчому документі та 50 % при кількох (ч. 1 ст. 48, ч. 1 і 2 ст. 68, ст. 70 Закону України «Про виконавче провадження»). Закон обмежує стягнення із заробітної плати, щоб забезпечити права людини на своєчасне отримання винагороди за працю.

Зобов'язання виконавця (абз. 2 ч. 2 ст. 59 Закону України «Про виконавче провадження») зняти арешт на підставі повідомлення банку не виключає зняття такого арешту на підставі повідомлення боржника, та за наслідками здійснення контролю за правильністю стягнення на підставі наданих звітів про стягнення, оскільки відповідно до п. 1 ч. 4 ст. 59 цього закону підставами для зняття

виконавцем арешту з майна боржника або його частини є отримання ним документального підтвердження, що звернення стягнення на такі кошти боржника заборонено законом.

Для боржника надання підтверджуючих документів є процесуальною можливістю відновити свої права, порушені у зв'язку накладенням незаконного арешту, а для виконавця зняття такого арешту є здійсненням повноважень для усунення спричинених негативних наслідків. Однак це не виключає зобов'язання банку при виконанні приписів державного та/або приватного виконавця окремо від боржника повідомити виконавця про неможливість накладення арешту на грошові кошти боржника у зв'язку з заборонаю, встановленою законом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 лютого 2025 року у справі № 444/2503/17 (провадження № 61-14767св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125125022>.

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за лютий 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду департаменту аналітичної та правової роботи / Відпов. за вип.: суддя ВС у КЦС, секретар Пленуму ВС, канд. юрид. наук, доцент Д. Д. Луспеник. Київ, 2025. – 40 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 @supremecourt_ua

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua